

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДО РОБОТИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ

STRUCTURAL COMPONENTS OF THE READINESS OF FUTURE OFFICERS OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE TO WORK WITH PERSONNEL

У статті проведено аналіз проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до роботи з особовим складом. Розглянуто підходи до поняття «готовність до роботи з особовим складом» та визначено її структурні компоненти.

Зазначено, що особлива актуальність теми дослідження визначається недостатнім рівнем науково-теоретичного та методичного розроблення проблеми підготовки майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ до роботи з особовим складом на тактичному рівні військової освіти; відсутністю науково обґрунтованої та оптимальної методики підготовки майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ до роботи з особовим складом; неповною представленістю у керівних документах ЗСУ та НГУ ефективних напрямів та методів підготовки майбутніх офіцерів до роботи з особовим складом.

У структурі готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом визначено такі компоненти: мотиваційний, когнітивний, практичний компонент, емоційно-вольовий компонент, професійно важливі якості особистості тощо. Розглянуто критерії та рівні готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом.

Аналіз змісту діяльності офіцерів НГУ дозволив визначити такі основні функції (або види їх діяльності у військових частинах): організаційно-педагогічна; виховна; військово-педагогічна; військово-професійна; адміністративно-господарська; керівництво навчальною, бойовою діяльністю і службою військ тощо.

Зазначено, що низький рівень готовності характеризується проявом нестійких мотивів щодо роботи з особовим складом; наявністю прогалин у знаннях щодо роботи з особовим складом; низькою сформованістю умінь та навичок роботи з особовим складом; слабким проявом вольових рис характеру під час роботи з особовим складом; проявами емоційної неврівноваженості, невпевненості під час роботи з особовим складом; низьким проявом професійно важливих якостей особистості, що потрібні для ефективної роботи з особовим складом.

Ключові слова: майбутні офіцери, професійна підготовка, готовність до роботи з особовим складом військових підрозділів, компоненти структури готовності.

The article analyzes the problem of forming the readiness of future officers to work with personnel. Approaches to the concept of «readiness to work with personnel» were considered and its structural components were determined. It is noted that the special relevance of the research topic is determined by the insufficient level of scientific-theoretical and methodical development of the problem of training future officers of the NGU to work with personnel at the tactical level of military education; the lack of a scientifically based and optimal method of training future officers of the NGU to work with personnel; incomplete presentation of effective directions and methods of training future officers to work with personnel in the governing documents of the Armed Forces of Ukraine. In the structure of the readiness of future officers of NGU to work with personnel, the following components are defined: motivational, cognitive, practical component, emotional and volitional component, professionally important personal qualities, etc. The criteria and levels of readiness of future NGU officers to work with personnel were considered. The analysis of the content of the activities of NGU officers allowed to determine the following main functions (or types of their activities in military units): organizational, educational, military and pedagogical; military professional; administrative and economic; management of educational, combat activities and military service. It is noted that the low level of readiness is characterized by the manifestation of unstable motives regarding work with personnel; the presence of gaps in knowledge regarding work with personnel; low formation of abilities and skills of working with personnel; weak manifestation of strong-willed character traits when working with personnel; manifestations of emotional imbalance, insecurity when working with personnel; low manifestation of professionally important personality qualities required for effective work with personnel.

Key words: future officers, professional training, readiness to work with personnel of military units, components of the readiness structure.

УДК 378.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.36>

Черніченко М.Ю.,

аспірант кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук

Льотної академії Національного авіаційного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. Агресивні дії РФ проти незалежної України потребують рішучих і злагоджених дій з боку держави в обороні, економіці та фінансах, промисловості, у військовій освіті тощо. Особливого значення тут набувають питання роботи з особовим складом Сил оборони України, до яких відноситься Національна гвардія України, бо саме високомотивований, професійно підготовлений, психологічно стійкий, витривалий, відданий ідеї незалежності України військовослужбовець здатен захищати і обороняти свою країну. Отже, ефективна підготовка майбутніх офіцерів НГУ у вищому

військовому навчальному закладі (ВВНЗ) до роботи з особовим складом стає на перший план у порядку денному педагогічної науки.

Сьогодні професійна освіта – це не лише засвоєння професійних знань, навичок та вмінь, а й особистісний розвиток спеціаліста, розкриття його внутрішніх можливостей, формування його готовності до професійної діяльності [4]. Аналіз недоліків підготовки майбутніх офіцерів показує, що вони після закінчення ВВНЗ не мають твердих знань щодо роботи з особовим складом, недосконало володіють методиками проведення індивідуальної роботи, згуртування військових колективів,

не мають високого рівня комунікативної компетентності для спілкування та взаємодії з підлеглими у стресогених ситуаціях службової діяльності тощо [2].

Таким чином, актуальність теми дослідження визначається недостатнім рівнем науково-теоретичного та методичного розроблення проблеми підготовки майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ до роботи з особовим складом на тактичному рівні військової освіти; відсутністю науково обґрунтованої та оптимальної методики підготовки майбутніх офіцерів НГУ у ВВНЗ до роботи з особовим складом; неповною представленістю у керівних документах ЗСУ та НГУ ефективних напрямів та методів підготовки майбутніх офіцерів до роботи з особовим складом.

Недосконалість нормативно-правової бази військово-гуманітарної діяльності, відсутність єдиної системи поглядів на завдання, напрями та порядок управління духовними процесами, а також нагальна потреба розвитку кадрового, інтелектуального, технічного, науково-аналітичного потенціалу органів по роботі з особовим складом, підвищення їх престижу, авторитету і статусу спонукають до дослідження визначеної нами проблеми.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців знайшла своє відображення у працях С. Гончаренко, В. Лугового, В. Олійника, Г. Васяновича, О. Дубініної, Н. Ничкало, П. Лузана, В. Манько, Є. Кулика та ін. Проблема професійної підготовки була також предметом багатоаспектного осмислення в таких аспектах, як: філософія освіти (В. Андрущенко, В. Кремень); формування педагогічної майстерності (І. Зязюн, В. Семиченко, В. Сухомлинський); професійна компетентність учителя (О. Овчарук, О. Олексюк, О. Пометун, С. Сисоєва); готовність до педагогічної діяльності (А. Олексюк, В. Бондар, М. Євтух) тощо.

Дослідження концепцій підготовки офіцерів в Україні проводилися В. Ягуповим, М. Нещадимом, Й. Варієм та іншими. Психолого-педагогічні та методичні аспекти підготовки фахівців у ВВНЗ розробляли Н. Арсенєва, Т. Мацевко, О. Диденко, І. Ліпатов, Ю. Кузь, А. Савицька, О. Міршук, В. Пасічник, О. Керницький та інші. Однак, не зважаючи на широкий спектр досліджень з даної теми, проблема підготовки майбутніх офіцерів до роботи з особовим складом НГУ на тактичному рівні військової освіти залишаються нерозробленими.

Мета статті – провести аналіз проблеми формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом, визначити структуру готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом, критерії та рівні її сформованості.

Виклад основного матеріалу. У дисертаціях України досліджувались такі аспекти підготовки майбутніх офіцерів: підвищення управлінської компетентності військових керівників (О. Бойко, Т. Мацевко та ін.), проблеми готовності майбутніх офіцерів до миротворчої діяльності (А. Савицька), підготовка вертольотників з безпеки польотів (Н. Арсенєва), підготовка військових інструкторів (П. Онипченко), підготовка офіцерів-прикордонників (Ю. Кузь) тощо.

Досліджуючи професійну готовність (Д. Мазоха), професійно-педагогічну (В. Бондар, А. Капська, І. Пастир, І. Підласий, О. Ярошенко), методологічну підготовку педагога (В. Кушнір), психологічну готовність (В. Моляко), мотиваційну (Е. Томас), науковці встановили, що процес професійного становлення особистості – це складний процес, при якому особистість поступово переходить із одного стану в інший.

Науковці зазначають, що компоненти готовності фахівця багато в чому визначаються тим, наскільки якісно він пройшов підготовку. Тому готовність розглядається як інтегративна якість, що є метою або результатом процесу підготовки [1].

Формування готовності, на думку дослідників, означає створення системи таких мотивів, відносин, установок, рис особистості, накопичення знань, умінь, навичок, які, активізуючись, забезпечують фахівцю можливість ефективно виконувати свої функції [6]. У педагогіці розповсюджені два підходи до розуміння поняття готовності: функціонально-психологічний та особистісний.

Сьогодні сутність роботи з особовим складом НГУ полягає у цілеспрямованому, активному і всебічному процесі впливу на свідомість та світогляд військовослужбовців із метою формування патріотизму, національної гідності, почуття любові до України та її Сил оборони, вірності українському народу та усвідомлення кожним захисником особистої відповідальності за виконання вимог Військової присяги, статутів, наказів командирів тощо. Така робота здійснюється відповідно до вимог Конституції та Законів України, Воєнної доктрини України, указів Президента України і Кабінету Міністрів України і є важливою складовою повсякденної діяльності військ.

Аналіз змісту діяльності офіцерів НГУ дозволив визначити такі основні функції (або види їх діяльності у військових частинах):

- організаторська;
- виховна;
- військово-педагогічна;
- військово-професійна;
- адміністративно-господарська;
- керівництво навчальною, бойовою діяльністю і службою військ тощо.

Аналіз діяльності молодих офіцерів у військових частинах показав, що вони досить часто

зустрічаються з цілим рядом проблем, коли їх не вистачає знань, умінь, досвіду у роботі з особовим складом, особливо з мобілізованими під час воєнного стану. Так, проведене нами опитування показало, що 82% випускників мали труднощі у роботі з особовим складом у перший рік на посаді командира взводу.

А молоді офіцери одразу повинні уміти організувати морально-психологічне забезпечення бойової діяльності підлеглих; організувати воєнно-ідеологічну підготовку, культурно-виховну та просвітницьку роботу, дозвілля підлеглих; організувати і проводити індивідуальну виховну роботу у підрозділі, виховувати підлеглих в дусі патріотизму, відданості Українському народові, гуманізму та людяності, на традиціях дружби і військового товариства, громадянської свідомості та особистої відповідальності за захист Батьківщини; проводити правову роботу в підрозділі, яка спрямована на зміцнення військової дисципліни та правопорядку, організувати заходи з попередження надзвичайних подій, злочинів та дисциплінарних проступків; відрізняти правомірні дії військовослужбовців від порушень норм Міжнародного гуманітарного права в ході війн, збройних конфліктів, доводити до підлеглих вимоги норм Міжнародного гуманітарного права, добиватися їх виконання.

У дисертаційних дослідженнях, що стосуються підготовки в МВС і ЗС України (О. Бикова, С. Кубіцький, І. Платонов, М. Руденко, А. Сіцінський) теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено структуру готовності особистості до окремих видів діяльності в умовах служби у ЗС України та МВС України. Так, дослідник І. Платонов розглядає військову службу як специфічний суспільно значущий вид діяльності, і в структурі готовності фахівця до неї виділяє мотиваційний, загально професійний та емоційно-вольовий компоненти [5]. Науковець С. Кубіцький зазначає, що готовність – це спрямованість особистості, яка передбачає потреби, переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові й інтелектуальні якості, ЗНУ, установки на певне поведіння в незвичайних умовах. До структури професійної готовності майбутнього офіцера до діяльності ним включено ціннісно-мотиваційний, когнітивний, практичний та оцінний компоненти [3].

У структурі готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом нами визначено такі компоненти:

- мотиваційний компонент – мотиви вибору професії офіцера НГУ, цільові настанови під час навчання роботі з особовим складом, стан задоволеності обраною професією;

- когнітивний компонент – знання сутності, особливостей, змісту, методів та форм роботи з особовим складом;

- практичний компонент – навички та уміння, необхідні для роботи з особовим складом;

- емоційно-вольовий компонент – здатність офіцера до свідомої регуляції своєї поведінки та прояв вольових якостей під час роботи з особовим складом;

- професійно важливі якості особистості – наявність провідних якостей особистості офіцера НГУ, які потрібні для ефективної роботи з особовим складом.

Змістовно готовність майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом ми характеризуємо такими критеріями:

- наявність системи мотивів, які скеровують і посилюють активність курсанта щодо опанування знаннями і уміннями для роботи з особовим складом;

- наявність у курсантів стійких і глибоких знань про методики і технології роботи з особовим складом;

- наявність умінь і навичок застосовування знань у розв'язанні практичних задач щодо роботи з особовим складом;

- прояв вольових рис характеру, емоційної врівноваженості під час роботи з особовим складом;

- сформованість професійно важливих якостей особистості, які потрібні для ефективної роботи з особовим складом.

Відповідно до розроблених критеріїв, нами визначено три рівні готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом – високий, середній і низький тощо.

Високий рівень характеризується стійкими соціально значущими мотивами, які посилюють активність курсанта щодо роботи з особовим складом; міцними знаннями та уміннями щодо роботи з особовим складом; розвинутими вольовими рисами характеру, емоційною врівноваженістю в процесі роботи з особовим складом; сформованістю професійно важливих якостей особистості, які потрібні для ефективної роботи з особовим складом.

Середній рівень характеризується достатньо розвинутими мотивами щодо роботи з особовим складом; знаннями, що дозволяють вирішувати навчально-бойові завдання в типових ситуаціях роботи з особовим складом НГУ; наявністю вольових рис характеру, переважно емоційною врівноваженістю в процесі роботи з особовим складом; достатньо стабільним проявом професійно важливих якостей особистості, які потрібні для ефективної роботи з особовим складом.

Низький рівень характеризується проявом нестійких мотивів щодо роботи з особовим складом; наявністю прогалин у знаннях щодо роботи з особовим складом; низькою сформованістю умінь та навичок роботи з особовим складом; слабким проявом вольових рис характеру під час роботи з особовим складом; проявами емоційної

неврівноваженості, невпевненості під час роботи з особовим складом; низьким проявом професійно важливих якостей особистості, що потрібні для ефективної роботи з особовим складом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті проведено аналіз проблеми формування готовності майбутніх офіцерів до роботи з особовим складом. Розглянуто підходи до поняття «готовність до роботи з особовим складом» та визначено її структурні компоненти.

У структурі готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом визначено мотиваційний, когнітивний, практичний, емоційно-вольовий компоненти, професійно важливі якості особистості тощо. Розглянуто критерії та рівні готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом.

У подальшому планується визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх офіцерів НГУ до роботи з особовим складом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Данильченко О. А. Педагогічні проблеми формування готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до службово-бойової

діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2020. Вип. 70. С. 201–205

2. Керницький О.М. Організаційно-педагогічні проблеми формування правової культури курсантів льотних навчальних закладів у сучасних умовах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2016. Вип. 50. С. 409–415.

3. Кубіцький С.О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності. Автореф...канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 2002. 17 с.

4. Москаленко А. П., Кобзін Д. О., Стародубцев А. А. Професійна мотивація працівників органів внутрішніх справ : вивчення та корекція. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. 98 с.

5. Платонов І.В. Структура психологічної готовності особистості до правоохоронної діяльності. *Психологія*. 2010. Вип. 11. С. 320–326.

6. Хацаюк О.В. Сутність та структура готовності майбутніх офіцерів НГУ до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя, 2019. Т. 2 (65). С. 144–155.